

De burgerparticipatie in de wijkcontracten Meer dan 'adviesbevoegdheid'

Conferentie van 7 maart 2013
Mathieu BERGER

Deze conferentie gaat over de ambitie van de burgers - die betrokken zijn bij de inspraakprocessen omtrent de heraanleg van hun wijk - om de 'adviesbevoegdheid' of 'opiniebevoegdheid', die min of meer wordt erkend door de actoren die de leiding hebben over deze stedenbouwkundige projecten, te overstijgen. Uitgaande van een vergelijking van de verschillende mogelijkheden in België en de V.S. gaat de spreker in op vier manieren om zich uit te drukken in het openbaar, naast de verkondiging van zijn mening. Hij gaat ook na of de Brusselse participatiemechanismen geschikt zijn voor situaties van participatie die veeleisender zijn dan 'raadpleging van de burger'.

DE WIJKCOMMISSIE

De wijkcommissie is het burgerparticipatieorgaan in de wijkcontracten. De commissie verenigt een reeks institutionele actoren en onafhankelijke experts, en ook lokale verenigingen en wijkbewoners.

Haar rol bestaat erin de diagnose van de problemen van de wijk te volgen en bij te dragen aan de identificatie van de interventieprioriteiten en vervolgens aan de concrete stedenbouwkundige operaties. De burgers die meewerken aan deze commissie, hebben een adviesbevoegdheid.

Mathieu BERGER heeft in Brussel (2004-2008) en later in Los Angeles (2008-2012) onderzoek gedaan naar de bijdrage van de deelnemers in hun hoedanigheid van bewoners aan de inhoud van de wijkprogramma's en naar de mate waarin hun opinies aanhang konden vinden bij de andere deelnemers.

Hij kwam tot de conclusie dat er niet veel aanhang gevonden werd, dat de burgerparticipatie zich beperkt tot het stelsel dat steunt op opinies, en dat dit geen significante impact heeft op de stadsvernieuwingsprogramma's.

Daarop stelde hij zich de vraag aan welke voorwaarden moest voldaan zijn opdat de adviezen van de burgers (die geen specialist zijn en niet gemandateerd zijn) een invloed zouden hebben op de meningen van de andere deelnemers en de inhoud van de vernieuwingsprogramma's, in het kader van de openbare discussies met een technische inhoud.

Hij vraagt zich ook af in welke mate de participatiemechanismen die worden opgezet in het kader van het stadsbeleid (en met name in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest), kunnen omgaan met participatiefiguren die veeleisender zijn dan de gewone geraadpleegde burger.

DRIE STELSLS VAN BURGERPARTICIPATIE

De spreker noemt drie stelsels van burgerparticipatie die zeer verschillende methodes gebruiken om aanhang te vinden:

1. Burgerparticipatie gesteund op opinies
2. Burgerparticipatie gesteund op feiten
3. Burgerparticipatie gesteund op gedeelde emoties.

Deze drie stelsels van burgerparticipatie stemmen overeen met drie uitdrukkingwijzen die samenhangen met de afstand - of in het tegenovergestelde geval de nabijheid - die de sprekers willen scheppen met de andere deelnemers. Zo stelt men vast dat het stelsel dat steunt op feiten een grote afstand met de andere deelnemers creëert, terwijl het stelsel dat steunt op gedeelde emoties, een grote nabijheid schept. Het stelsel dat steunt op opinies, is tussen de twee te situeren.

1. Burgerparticipatie gesteund op opinies

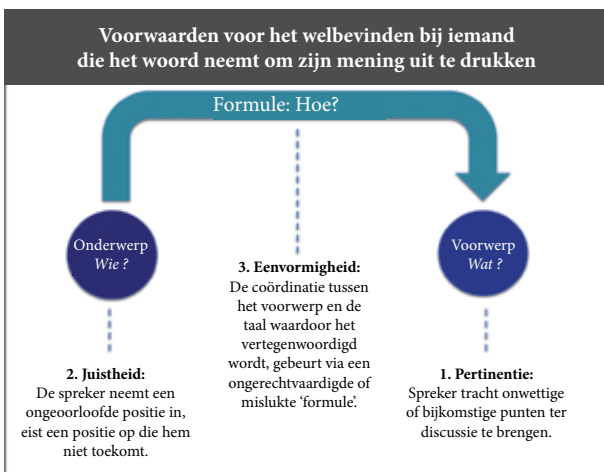
In dit stelsel bestaat de burgerparticipatie uit de uitwisseling van standpunten, het tegenover elkaar plaatsen van subjectieve meningen, uitgaande van een redelijk en beredeneerd discours. Men betreedt hier een ruimte van intersubjectiviteit, een dynamiek van voorkeurvorming met het debat als uitverkoren mechanisme.

In ons land overheerst deze aanpak, zowel op het terrein als in het onderzoek.

Zoals men kan zien in onderstaande tabel, kunnen bij deze benaderingswijze fouten op drie niveaus ervoor zorgen dat er geen aanhang gevonden wordt:

1. Een 'pertinentiefout' op het niveau van het object (wat?)
2. Een 'juistheidsfout' op het niveau van het subject (wie?)
3. Een 'conformiteitsfout' op het niveau van de formule (hoe?).

De participerende burgers moeten er dus op toezien dat ze deze fouten niet maken in de wijkcommissie, teneinde de andere deelnemers te kunnen overtuigen en de beslissingen te kunnen beïnvloeden.

2. Burgerparticipatie gesteund op feiten

In dit stelsel bestaat de burgerparticipatie uit langere uiteenzettingen (miniconferenties) gebaseerd op externe gegevens: beschrijving, foto's, films, opiniepeilingen, statistieken, gevoelige gegevens, bewijzen, wetteksten. Men betreedt hier een ruimte van interobjectiviteit, waar de enquête geldt als het mechanisme dat de voorkeur geniet.

Als deze uiteenzetting wordt gegeven door deskundigen, voelen de participerende bewoners zich niet altijd betrokken en vinden ze het moeilijk om op hun beurt het woord te nemen.

Als de expert van het woord is in een regime gesteund op feiten, is de participatieve burger niet altijd zeer aandachtig.

Er moet dus worden op toegezien dat de participatie zich niet beperkt tot specialisten, dat er meer mensen het woord grijpen en dat er ook niet-deskundigen, bewoners, aan het woord komen. Deze laatste kunnen overigens ook specialisten zijn op bepaalde gebieden. Zo weten skaters perfect hoe een skatepark aangelegd moet worden. In dit opzicht kunnen bezoeken ter plaatse of onderzoeken buiten erg nuttig zijn bij de identificatie van de vereiste acties.

Het onderzoek ter plaatse bij de concrete gebruikers kan nuttig blijken voor de bepaling van het actieprogramma.

3. Burgerparticipatie gesteund op gedeelde emoties

In dit stelsel is de burgerparticipatie gericht op de subjectiviteit van de betrokkene: hij brengt verslag uit van een ervaring, schreeuwt het uit, toont emoties, dankbaarheid enz. De pertinentie van de informatie is minder belangrijk dan in de twee andere stelsels. Het belangrijkste is de betrokkenheid, het gevoel van samenhang, het opbouwen van de energie om samen op te treden.

Het gaat hier om een gemeenschappelijke ruimte, waar het belangrijkste instrument de groep is.

Uit de analyse van de voorbeelden op Amerikaanse bodem, zien we dat deze benadering veel wordt toegepast in de praktijk.

Zo bijvoorbeeld in het geval van de burger die het woord neemt in een wijkcomité te Sylmar: hij legt het er dik bovenop, gebruikt pathos, speelt in op de emoties van de andere deelnemers. Hij drukt zich overdreven uit, maar hij slaagt er wel in een grote collectieve energie op te wekken.

Ook in de gemeenteraden wordt bij uitstek gebruikgemaakt van het stelsel dat steunt op gedeelde emoties. De verkozenen en de burgers houden uitbundige vieringen (of, in geval van een catastrofe, treurbijeenkomsten), waar dapperen, helden of morele, culturele of folkloristische waarden de revue passeren en worden gefeliciteerd of gehuldigd in aanwezigheid van de andere burgers (zie onderstaande foto van een evenement in Los Angeles).

Andere burgermanifestaties, zoals de bezetting van het stadhuis van Los Angeles om door te dringen tot het Amerikaanse Congres, of evenementen als 'We are the 99 %' (van de bevolking) hebben een zeker institutioneel succes verworven. De encenering wordt tamelijk professioneel aangepakt (Los Angeles ligt niet ver van Hollywood) en vergemakkelijkt een collectieve mobilisatie, wat op zijn beurt leidt tot veranderingen ten voordele van de burgers (zie onderstaande foto).

Maar dit stelsel van democratische uitdrukking van de gemeenschap heeft grenzen, bijvoorbeeld wanneer in het kader van de 'Overige agendapunten' van de gemeenteraad, behoeftigen en armen gedurende twee minuten mogen spreken voor een bijna lege zaal en gêne veroorzaken.

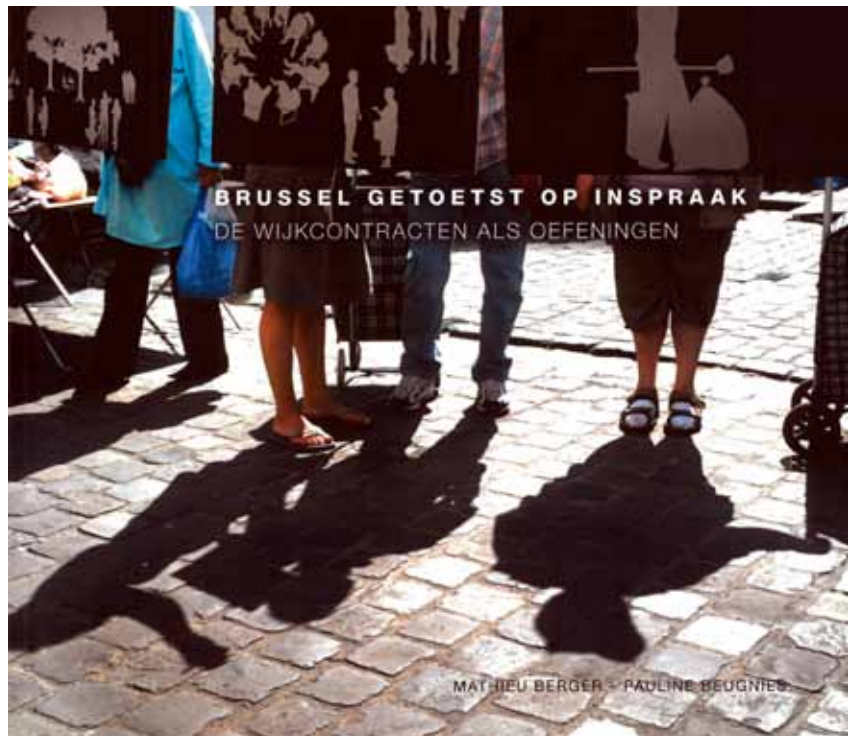

We are the 99%.

Mathieu BERGER is de auteur van de publicatie van de directie Stadsvernieuwing van het BROH getiteld 'Brussel getoetst op inspraak. De wijkcontracten als oefeningen' (2008, 165 pagina's).

Hij benadert de stadsherwaardering vanuit het standpunt van de actoren (ten opzichte van de burgers) en daarna vanuit het standpunt van de burgers (ten opzichte van de actoren) en trekt conclusies over manieren om te komen tot een meer reflexieve burgerparticipatie.

Contacten

Mathieu BERGER, professor stadssociologie aan de UCL en onderzoeker bij CriDIS (Interdisciplinair onderzoekscentrum Democratie, Instellingen, Subjectiviteit)

Université Catholique de Louvain

Place des Doyens 1 – L2.01.06

1348 Louvain-la-Neuve

Email: m.berger@uclouvain.be

<http://uclouvain.academia.edu/MathieuBerger>.

Zie met name de tekst over participatie in de wijkcontracten en de tekst over participatie in Los Angeles getiteld 'La démocratie urbaine au prisme de la communauté'